

# ALAMUT KÜTÜPHANESİ

AYŞE ATICI ARAYANCAN



ASAN Sabbah'ın kendisi ve etrafında topladığı taraftarlarından hiçbiri sıradan şahsiyetler değildir.

İsmailîlerin "Seyyidina" (Efendimiz) olarak adlandırdığı Hasan Sabbah hem din adamı hem de yönetici kişiliğiyle sıradışı bir şahsiyetti. Davası uğruna 35 yıl Alamut Kalesinde yaşamış ve rivayetlere göre kaleden aşağı hiç inmemiş, kendisini bütün dünya işlerinden soyutlayarak hayatını İsmailî davasına hizmet etmeye adanmıştır.

Hasan Sabbah bütün zamanını ibadetle, kitap okumakla, İsmailîlikle ilgili düşüncelerini yaymakla geçirmiştir. Çileli bir hayat süren Sabbah, son derece usta bir örgütçü, siyasetçi ve strateji uzmanı olduğu kadar; düşünür ve yazar olarak da kabul görmüştür. Keskin bir zeka ve ihtilalci kişiliğinin yanısıra edebiyatçı kimliğiyle davasını en iyi noktalara taşımaya başarmıştır. Alamut'ta müridlerini, genç fedailerini ve halkını eğitmiş; öğrencilerine ahlaki meseleler ve topluma yararlı bireyler olmaları konusunda nasihatlar vermiştir. Hasan Sabbah, İsmailîlerin hem karargâhı hem ilim ve mezhep merkezi olan kaleden büyük bir kütüphane de kurmuştur. Yazmış olduğu kitaplardan ve kütüphaneden günümüze neredeyse yok denecek kadar az eser kalmıştır.

Alamut Kütüphanesindeki kitaplar farklı zamanlarda iki kez yakılmıştır. Sünniliğe sıkı sıkıya bağlı olan Kazvin halkı, Hasan Sabbah'tan sonra kalenin şeyhi olan Celâleddin Hasan'ın ve Nizari halkının İslamı kabul etmelerine kuşkuyla bakıyorlardı. Bir bakıma karşılıklı güven tazelemek amacıyla Kazvinli din bilginleri, halk adına Alamut Kütüphanesini denetlemek için gönderildiler. Kaleye giden sünni din adamları, İsmailî doktrinini konu alan kitapları ayırıp Celâleddin Hasan'a sundular. Celâleddin Hasan, sünni

yöneticiler ve halk arasında itibar kazanmak umuduyla, ayrılan bütün kitapların halkın gözü önünde yakılmasını emretti. Kitapların yakılmasıyla birlikte Nizari İsmailî tarihi ve inancına ait kaynakların önemli bir kısmı yok oldu.

Kütüphane, kaleye yapılan Moğol saldırıları sırasında Vezir Ata Melik Cüveynî'ye denetlemesi için teslim edildi. Cüveynî, Moğolların Alamut'u ve Deylem'deki diğer Nizari kalelerini ele geçirmeleri sırasında bizzat bulunmuş, Hülâgû ile Alamut'un son hâkimi Rükneddin arasındaki barış görüşmelerine katılmış ve kalenin teslim şartlarını belirleyen sürece bizzat şahit olmuş önemli bir şahsiyettir. Kütüphaneden gerekli olanları aldıktan sonra İsmailî propagandası ve inancına yönelik bütün kitapları yaktıran da odur. Özellikle Hasan Sabbah'ın yazdığı önemli eserlerin birçoğu bu esnada yakıldı. Muazzam büyüklükteki kütüphaneden sadece Kur'an nüshaları, çok az sayıda kitapla bazı astronomi araç ve gereçleri Cüveynî tarafından kurtarıldı. 1200 civarında kitaptan yazarı bilinmeyen *Heft Bab-ı Baba Seyyidina* menakıbnamesi, Hasan Sabbah'ın hayatını anlattığı *Sergüzeşt-i Seyyidinâ* adlı kitabı günümüze dolaylı olarak ulaşmıştır. Bunlara ek olarak dönemin sonlarına doğru ortaya konmuş ve Nasirüddin Tusî'ye atfedilen birkaç eser de vardır.

Cüveynî'nin özellikle İsmailîler ve Hasan Sabbah hakkında verdiği bilgilerin Alamut Kütüphanesinden kurtardığı bazı eserlere dayanması, kendi kitabının önemini bir kat daha artırmaktadır. Cüveynî eserinde şöyle demiştir: "Aklî ve naklî ilimlerde yeri olmayan, onların sapık mezhepleriyle ilgili bütün kitapları yaktım. Oradaki çok miktarda altın ve gümüş bulunan hazinayı cömert davranarak halkın üzerine saçtım."

Alamut Kütüphanesindeki kitapların günümüze ulaşmaması, Nizariilerin

tarihi, düşünce dünyası, inancı, doktrinleri ve yaşantıları hakkında birçok konunun karanlıkta kalmasına sebep olmuştur. **Z**

#### KAYNAKÇA

- ❖ Abdülkerim Özyayın, "Hasan Sabbâh", *DiA*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, c. 16, 1997.
- ❖ Ayşe Atıcı Arayancan, *Hasan Sabbah ve Alamut*, Yeditepe Yayınevi, 2018.
- ❖ Ayşe Atıcı Arayancan, *Haşhaşiler Efsane ve Gerçekler*, Yeditepe Yayınevi, 2017.
- ❖ Alaaddin Ata Melik Cuveynî, *Târîh-i Cihân-güşâ*, çev. Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.
- ❖ Farhad Daftary, *Muhallif İslamın 1400 Yılı İsmaililer: Tarih ve Kuram*, çev. Ercüment Özkaya, 2001.
- ❖ Reşidüddin Fazlullah Hemedani, *Câmiü't-Tevârî*, nşr. Muhammed Müderrisi Zencani, 1338.
- ❖ Ebül-Kasım Cemâlüddin Abdullah b. Ali b. Muhammed el-Kâşânî, *Zübdetü't-Tevârih*, Hurufçimi-yi Samedî, 1344.
- ❖ Müstevfî, *Tarih-i Güzide*, nşr. Abdülhüseyn Nevai, Çaphane-i Firdevsi, 1339.